

TRƯỜNG THCS PHAN CÔNG HÓN

TỔ: KHOA HỌC TỰ NHIÊN

MÔN SINH HỌC – KHỐI 9

(Từ ngày 19/02/2024 đến ngày 24/02/2024)

TIẾT 43 - 44: MÔI TRƯỜNG VÀ CÁC NHÂN TỐ SINH THÁI (tt)

A. LÝ THUYẾT

I. ẢNH HƯỞNG CỦA NHIỆT ĐỘ LÊN ĐỜI SỐNG SINH VẬT

- Nhiệt độ của môi trường ảnh hưởng đến hình thái, hoạt động sinh lí của sinh vật.

VD: + Cây sống vùng nhiệt đới: bề mặt lá có tầng cutin dày (hạn chế sự thoát hơi nước)

+ Thú sống ở vùng lạnh: Lông dày và dài, kích thước cơ thể lớn

+ Cây chỉ Quang hợp tốt khi nhiệt độ môi trường: $20^{\circ}\text{C} \rightarrow 30^{\circ}\text{C}$

- Đa số các loài sống trong phạm vi nhiệt độ $0^{\circ}\text{C} - 50^{\circ}\text{C}$. Tuy nhiên cũng có một số sinh vật nhờ khả năng thích nghi cao nên có thể sống ở nhiệt độ rất cao (vi khuẩn suối nước nóng chịu được nhiệt độ $70 \rightarrow 90^{\circ}\text{C}$) hoặc rất thấp (ấu trùng sâu ngô chịu được nhiệt độ -27°C)

- Sinh vật được chia thành 2 nhóm:

+ Sinh vật biến nhiệt: Có nhiệt độ cơ thể phụ thuộc vào nhiệt độ môi trường như vi khuẩn, nấm, thực vật, động vật không xương sống, cá, ếch, bò sát

+ Sinh vật hằng nhiệt: Có nhiệt độ cơ thể không phụ thuộc vào nhiệt độ môi trường như chim, thú, người.

II. ẢNH HƯỞNG CỦA ĐỘ ẨM LÊN ĐỜI SỐNG SINH VẬT:

1. Thực vật

- Cây ưa ẩm chịu bóng: Phiến lá rộng, mỏng, tầng cutin mỏng, mô giậu kém phát triển, có ít lỗ khí... (Trầu bà, dong gừng, thài lài)

- Cây ưa ẩm chịu sáng: Có phiến lá hẹp, màu lá nhạt, mô giậu phát triển... (lúa nước, rau bợ, rau mác...)

- Cây sống nơi khô hạn: Có cơ thể mọng nước hoặc lá biến thành gai, hoặc lá, thân cây tiêu giảm ... (xương rồng, lá bỏng...)

2. Thực vật chia thành 2 nhóm: thực vật ưa ẩm và thực vật chịu hạn.

1. Động vật:

- Động vật chia làm 2 nhóm: động vật ưa ẩm và động vật ưa khô:
- + Động vật ưa ẩm: Có da trần, thiếu cơ quan trữ nước...(ếch nhái).
- + Động vật ưa khô: Da phủ vảy sừng, có cơ quan dự trữ nước...(Bò sát, lạc đà...)

III. QUAN HỆ CÙNG LOÀI

- Các sinh vật cùng loài sống gần nhau, liên hệ với nhau, hình thành nên nhóm cá thể (VD: Nhóm cây thông, đàn kiến ...)
- Các sinh vật cùng loài có mối quan hệ hỗ trợ hoặc cạnh tranh:

1. Quan hệ hỗ trợ: khi điều kiện sống thuận lợi các cá thể cùng loài hỗ trợ nhau tìm mồi, chống kẻ thù, chống gió bão...

2. Quan hệ cạnh tranh: Khi điều kiện sống bất lợi các cá thể cạnh tranh nhau gay gắt về thức ăn, nơi ở, sinh sản... dẫn tới một số cá thể phải tách ra khỏi nhóm → làm giảm nhẹ cạnh tranh và hạn chế sự cạn kiệt nguồn thức ăn.

IV. QUAN HỆ KHÁC LOÀI: Các sinh vật khác loài có quan hệ hỗ trợ hoặc đối địch.

1. Quan hệ hỗ trợ: Là quan hệ có lợi hoặc ít nhất không có hại giữa các sinh vật. Có 2 dạng:

- Quan hệ cộng sinh: Sự hợp tác cùng có lợi giữa các loài sinh vật (VD: Quan hệ giữa tảo và nấm trong khối địa y, vi khuẩn sống trong nốt sần của rễ cây họ đậu)
- Quan hệ hội sinh: Sự hợp tác giữa hai loài sinh vật, trong đó một bên có lợi, bên kia không có lợi cũng không có hại (VD: Quan hệ giữa cá ép và rùa biển; địa y sống bám trên cành cây...)

2. Quan hệ đối địch: Cả 2 bị hại, hoặc 1 bên bị hại còn bên kia có lợi. Có 3 dạng:

- Quan hệ cạnh tranh: Các loài tranh giành thức ăn, nơi ở, các điều kiện sống khác, kìm hãm sự phát triển của nhau (VD: Quan hệ giữa cỏ dại và lúa)
- Quan hệ kí sinh - nửa kí sinh: Sinh vật sống nhờ trên cơ thể sinh vật khác lấy các chất dinh dưỡng, máu từ sinh vật đó (VD: giun sán kí sinh trong cơ thể người. Ve bét kí sinh trên da trâu bò)
- Quan hệ sinh vật ăn sinh vật khác: gồm

+ Động vật ăn thịt con mồi: quan hệ giữa Hổ và Nai cùng sống trong một cánh rừng.

+ Động vật ăn thực vật: Sâu ăn lá cây, bò ăn cỏ.

+ Thực vật bắt sâu bọ: Cây nắp ấm bắt côn trùng.

B. BÀI TẬP VẬN DỤNG + PHIẾU HỌC TẬP

Xác định các dạng quan hệ sau

- Địa y sống bám trên cành cây.
- Cá ép bám vào rùa biển, nhờ đó cá được đưa đi xa.
- Dê và bò cùng ăn cỏ trên một cánh đồng.
- Giun đũa sống trong ruột người.
- Vi khuẩn sống trong nốt sần ở rễ cây họ Đậu (hình 44.3).
- Cây nắp ấm bắt côn trùng.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Mọi thắc mắc quý PH và HS liên hệ cô Thủy (0796708939)